

Egy elfelejtett földreformtervezet 1945-ből ^[1]

„A magyar nép legnagyobb kérdése: a földbirtok helyesebb és igazságosabb megosztása előtt minden akadály leomlott. A kérdéssel foglalkozó tényezők, politikai pártok, gazdasági szervezetek, szakemberek és a földreform lelkes hívei számára már csak az a feladat adódik, hogy a magyar problémák legnagyobbikát, amely örök időkre megváltoztatja Magyarországi birtokpolitikai képét, teljesen oldják meg.”

Bevezetés

A földkérdés, a földreform a 20. századi magyar politikai gondolkodás egyik központi témája volt. Különböző elképzelések már 1918-tól megjelentek, mi több már az első földosztásra is sor került; ezek közül a Károlyi Mihály kápolnai földosztása a legismertebb. Bár 1918-1919-es évek messze nem voltak alkalmasak egy ilyen horderejű probléma rendezésére, de mélyben ott forrongott az egész Horthy rendszer alatt a földkérdés megoldatlansága. Bár a berendezkedő ellenforradalmi rendszer is tett - igaz, igen korlátozott - kísérleteket a földkérdés megoldására, pontosabban bizonyos emberek földhöz juttatására, de ez kevés volt. Ezen intézkedések közül a Nagyatádi-féle „földreform” mellett talán a legismertebb a vitézi birtokok adományozása volt, aminek háttérében a Vitéz Rend, ill. Szék létrehozása állt. Magát a vitézi birtok fogalmát, hogy azt ki és milyen feltételrendszer mentén kaphatta, a 6650/1920. számú Miniszterelnöki Rendelet szabályozta, de még 1920-ban fogadta el az Országgyűlés az 1920. évi XXXVI. törvényeket, „A földbirtok helyesebb megosztását szabályozó rendelkezésekről”. Anélkül azonban, hogy részletesen belemennénk a '20-as, '30-as évek gazdaságtörténetének tárgyalásába - rögzítenünk kell - a különböző állami beavatkozások nem hozták meg a kívánt eredményeket. Erre egyfajta logikus válaszként szinte valamennyi párt programjában a földkérdés, a földosztás mind hangsúlyosabb helyet kapott, különösen a nagy gazdasági világválságtól kezdve. Természetesen a pártok elképzelései számos lényeges kérdésben eltértek, amely nem csak a különböző világlátásokból adódhatott, hanem a pártok által képviselt - vagy képviselni vélt - társadalmi osztályoktól is. Így fordulhatott elő, hogy még a különböző agrár bérgazdász pártok is élesen különböző földreform tervezetekkel kampányoltak.

Az 1944. december 21. után újjáalakuló Magyarországon sokan bíztak abban, hogy a háborút követően egy valódi, nyugati értelemben vett demokratikus ország jön létre, amely rendezzi a felhalmozódott társadalmi és gazdasági feszültségeket. Az *Ideiglenes Nemzetgyűlés*, ill. az *Ideiglenes Kormány* intézkedési csomagjában is - számos egyéb, a háborúval közvetlen összefüggő kérdés mellett - a földkérdés rendezése kiemelt helyen szerepelt. Ugyanakkor a Debrecenben székülő Ideiglenes Kormányt alkotó pártok közötti véleménykülönbségek már számos kérdésben látszóttak. A helyzetet némileg bonyolította, hogy 1945 áprilisáig az ország területén hadműveletek folytak; s mikor a földkérdésről megszülettek az első nyilvánosságra hozott elképzelések 1945. januárjában, a *Wehrmacht* éppen akkor indította el *Konrad* fedőnevű műveleteit - szám szerint három - Budapest visszafoglalására. Mi több, az egyre nyugatabbra szoruló nyilas kormányzat is földet ígért - a majd visszafoglalandó Alföldön - azoknak, akik önkéntesként csatlakoznak hozzájuk, és harcolnak a „szovjet judeobolsevista rém” ellen. Ez azonban már nem befolyásolta a háború kimenetelét.

Az alábbiakban szöveghűen közlök földreformtervezet az Ideiglenes Kormány debreceni korszakából való, 1945. januári keltezéssel, és a *Pénzügyminisztérium iratai között található, külön iktató- vagy tételszám nélkül*. Bár a szöveg minden kétséget kizáróan a Független Kisgazda Párt programja, érdemes talán megjegyezni, hogy senki nem írta alá: sem szervezet (például: kisgazdapárt elnöksége), sem pedig magánszemély, vagyis vezető kisgazda politikus.

Magá a tervezet szemmel láthatóan egy jól átgondolt, belső logikájú javaslat volt, pontosabban lett volna; hiszen a földreformmal kapcsolatos valamennyi kérdést körbejárta, és igyekezett magyarázatot, választ is adni rájuk.

A forrás eleje *preambul*ként értelmezhető: a szerző(k) leírta/leírták, hogy a földreform, a földosztás egy nagy horderejű, a magyar nép egészét foglalkoztató kérdés. Bár ebben a felvetésben azért van némi túlzás, de tény, hogy a földreform több millió embert érintett így vagy úgy. Hasonlóan inkább politikai „pr”-nak, mintsem objektív ténynek lehet tekinteni az utolsó bekezdésben leírtakat is, amely a kisgazdapárt szerepét méltatja, s szinte egyedülállónak mutatja be.

„A földreform célja” című rész azért tekinthető izgalmasnak, mert a szerző(k) kifejtették benne, hogy ez a reform nemcsak a szűken vett birtokstruktúrára lesz (lenne) hatással, hanem a teljes magyar politikai, társadalmi és gazdasági életre is. Ezzel mintegy bizonyítják a reform fontosságát és egyben elkerülhetetlenségét is. Összetettebb, érzékenyebb téma, hogy milyen földterületeket lehet(ne) majd szétosztani (*A földreform céljára igénybe veendő földterületek*). Hisz ez volt az egyik kérdés, amelyben a pártok véleménye talán a leginkább eltért. Közös pont volt ugyan, hogy a hazaárulónak minősítettéktől el kell venni a földet. De az, hogy az egyháztól mennyi földet vegyenek el, ill. az ún. úrbirtok nagyságának mekkora legyen a felső határa, megosztotta még az agrárpártokat is. Érdemes talán megjegyezni, hogy ebben a tervezetben is érvényesül az „azé a föld, aki megműveli” elv. Ugyanis még a kisgazdák is elvették volna a földet azoktól, akik nem mezőgazdaságból élnek, de azoktól is, akik árverésen szereztek birtokot maguknak.

Hasonlóan viszonylag részletes szabálytervezet olvashatunk arról is, hogy kik vehetnek igénybe földet, valamint, hogy az ingatlanon maradt ingó értékekkel mi történjen. Mindez sokkal inkább utal arra, hogy a tervezet jogászok készítették, és mint ilyenek, tisztában voltak azzal, hogy nem lehet teljesen kismizmizni embereket a vagyonukból.

Szintén jogászai gondolkodást mutat az igénybevétel módjára tett javaslat is (*Az igénybevétel módja*). Ennek értelmében egy négy szintű döntéshozatali lépcső határozza meg, hogy ki kap, és ki nem kap földet. A négy szint a településtől ment volna az országos szintig. A döntéshozatalba bevonták volna a helyi közösségek képviselőit is. Utóbbiak nyilván a kisgazdapárthoz közel álló emberek lettek volna... Az eredeti forrásban több mint egy oldalt szántak „Az igénybevett birtokok felhasználásának” kifejtésére. Agrár végzettséget sejtet, hogy a szerző különböző felhasználási módokban gondolkodott, attól függően, hogy a birtok az éppen rét, legelő, szántó vagy netán gyümölcsös volt.

Némileg elgondolkodtató, hogy a tervezet második felében fejti ki, hogy a cél nem életképtelen kis- vagy törpebirtokok kreálása, hanem középbirtokokat óhajtanának létrehozni (*A mezőgazdaság újjáépítését és fejlesztését szolgáló középirtokok alakítása*). Ennek fényében - is - jobban érthető, hogy a kisgazdák milyen csapdába kerültek, amikor a kommunistákkal vitatkoztak 1945-ben, majd 1947-ben a földbirtokok nagyságán, általában a földbirtok-politikán.

Szintén egyfajta jogi gondolkodásra vall, hogy a tervezet igen hosszan tárgyalja a kárpótlás kérdését is (*Megváltás, illetve kártalanítás*). Mindez azt bizonyítja, hogy a tervezet szerzőinek a szemében a nagy és közepes birtokkal rendelkezők nem voltak ab ovo tolvajok, a nép ellenségei, csupán azok, akiket a népbírói törvények később (!) annak mondtak ki. Így természetes volt tehát, hogy akit kár ér, azt kártalanítani kell. Mindezt a birtok nagysága és annak éves jövedelmének arányában állapították volna meg, ami az adott körülmények között átlátható és igazságos elvnek minősíthető. A forrás tárgyalja még kisebb terjedelemben a kimozdítás intézményét, vagyis a nem megfelelően dolgozó gazdától el lehet venni a kapott birtokot. Az, hogy ezt az intézményt be akarták vezetni, egyben utalás arra, hogy valóban szakszerűen gazdálkodni akaró és tudó embereknek akart a Kisgazda Párt földet juttatni. Nem a kisgazda párt szociális elhivatottságára utal, hogy a „Családvédelem” cím alatt külön pontot találunk. Ez ugyanis inkább a birtok szétaprózódásának megakadályozására tett javaslatokat, hogy az így biztosítson tisztes megélhetést a földhöz juttatott családnak.

A záró gondolatokban 1945. október 1-ét szabta meg a párt határidőnek, mikorra is a fenti programot végre kell hajtani. A tervezet azonban terv maradt, s a politikai harcok és alkuk elsodorták a Kisgazda Pártnak ezt az alábbiakban szöveghűen közlök 1945. januári elképzelését. Az 1945. márciusi, Nagy Imre földművelésügyi miniszter által levezényelt földreform, ill. földosztás a Magyar Kommunista Párt taktikájának része volt, s nem sok köze volt az eredeti kisgazda elképzelésekhez.

A forrást a mai helyesírási szabályoknak megfelelő formában közöljük.

Forrás

A Független Kisgazda-, Földmunkás, és Polgári Párt földreform tervezete

A Független Kisgazda-, Földmunkás, és Polgári Párt földreform tervezete

A magyar nép legnagyobb kérdése: a földbirtok helyesebb és igazságosabb megosztása előtt minden akadály leomlott. A kérdéssel foglalkozó tényezők, politikai pártok, gazdasági szervezetek, szakemberek és a földreform lelkes hívei számára már csak az a feladat adódik, hogy a magyar problémák legnagyobbikát, amely örök időkre megváltoztatja Magyarország birtokpolitikai képét, teljesen oldják meg. Helyesen kell a kérdést megoldani a nemzet egyeteme szempontjából, ezen belül a földet, a saját tulajdonát jogosan áhító földművelők százezrei szempontjából, törekedni kell a helyes megoldásra az eddigi birtokosok szempontjából és végül törekedni kell az adott viszonyok között is a legesszerűbb megoldásra a magyar nemzetgazdasági szempontjából.

A megváltozott idők demokratikus felfogása természetesen sok olyan szempontot mellőz a földkérdés megoldásánál, amelyek a múltban gazdaságpolitikai szempontból ésszerűen hangzóak, de amelyeknek a kérdés megoldásával való szembeállításával való elodázás célját szolgálta. Így nem lehet most összehasonlíthatóságokat tenni a nagybirtok és a kisbirtok termelési körülményei között, nem lehet a gazdasági cseléd lételemén aluli, de biztos megélhetését szembeszögezni a kisbirtokon önállóan küzdő, bizonytalan életet élő kisbirtokos életmódjával, szóval elesnek azok az érvek, amelyek a megoldást hátráltatják és a demokrácia által igazolást nyernek azok a szempontok és lelkes érvelések, amelyek a földkérdés igazságos megoldását sürgetik.

Nem igaz az az állítás, hogy a gyors és gyökeres megoldás kizárja a gazdaságpolitikai szempontból nélkülözhetetlen, józan szempontokat és hogy gyorsan és radikálisan csak hevenyészett megoldás jöhet létre. A bűnös könnyelműséggel elkezdett háború egész magyar életünket súlyosan megrázta, semmi megbotránkozni való nincs abban, ha az ország újjáépítésére irányuló első, nagy változások forradalmi jelentőségűnek látszanak. Magyarország mezőgazdaságának képe tökéletesen megváltozik. Hogy ez a változás a demokratikus gondolkodású ember számára megnyugtató legyen, majd hogy ez a változás forradalmi jelentősége mellett is a legkevesebb megrázkódtatással járjon: ezért kell minél több építő magyar ember elmének a gondolatát adni a megoldáshoz.

A Független Kisgazda-, Földmunkás, és Polgári Párt 15 év óta hirdett programjának legkiemelkedőbb részét látja megvalósulni a most következő földreformban s ezért közreadja alábbi tervezetét, amely egységes akarattal kíván érvényesíteni a nemsokára elkövetkező birtokpolitikai törvény megalkotásánál.

A földreform célja

A gyökeres földreformnak azon kívül, hogy az egész nemzet számára megnyitja a magyar élet megreformálásának útját, közelebről háromféle célja van.

Politikai célja a feudális és reakciós politikai, társadalmi és gazdasági rendszer alapjának, a nagybirtoknak a végleges és tökéletes megszüntetése s ezeknek a földterületeknek a demokratikus népi világrendbe megfelelő kisbirtokok alakítására való felhasználása.

Társadalmi célja a törpebirtokos vagy földnélküli magyar parasztság tömegeinek olyan birtokhoz való juttatása, amelyen biztosíthatják családjuk megélhetését és a család munkabíró tagjainak az egész éven át való foglalkoztatását. De szolgálja a társadalmi kiegyenlítődés célját is a földreform, mert megszünteti egyetlen társadalmi réteget a nemzet életére való befolyását s a nemzet sorsának irányításában helyet ad azoknak a széles népi rétegeknek, amelyek eddig szóhoz nem jutottak, de magyaros életöztönőknél fogva mindig helyesen érezték és tudták, hogy a kiváltságos rétegek kezében állandóan hanyatlik a magyarság és kisebbedik az ország.

Gazdasági célja, hogy a Magyarországon eddig uralkodó külterjes, fűként gabonatermelésre irányuló gazdálkodást Magyarország helyzetének megfelelőbb gazdasági formák váltsák fel. Miután a magyar mezőgazdaság nem versenyezhet a nagy gabonatermelő államok óriási területeken, gépeket folytatott szemtermésével, biztosítani kell olyan belterjes gazdálkodási rendszer kifejlesztését, amelyben a kisbirtokos sajátos termelési viszonyaival, egyéni szorgalmával és a kétkezi munka magasabbrendűségével teljes mértékben érvényesülhet. Így a magyar mezőgazdaságot elindíthatjuk arrafelé a fejlődés felé, amelyet a legmodernebb mezőgazdasági országok parasztsága elért. Hazánk klimatikus viszonyait tekintve, ezt a fejlődést még túl is szárnyalhatjuk.

A földreform céljára igénybeveendő földterületek.

1. A földreform céljára igénybeveendő birtokoknál különbséget kell tenni a parasztbirtok és az úri birtok között. Parasztbirtok alatt kell érteni azt a birtokot, amely a paraszt, vagy közvetlenül parasztszármazású ember kezén van, aki gazdálkodását személyesen vezeti, maga, vagy családjának tagjai a föld megművelésében is részt vesznek. Úri birtok fogalma alá esik minden olyan magánkézben lévő birtok, amelyen a birtokos nem közvetlenül gazdálkodik, ahol a birtokos főfoglalkozása nem a mezőgazdálkodás és végül ahol a birtokos életkörülményei éles osztálykülönbséget mutatnak a parasztember életkörülményeivel szemben.
A parasztbirtokból a földreform céljaira igénybe kell venni a kétszáz kat. holdon felüli birtokrészeket, míg az úri birtokból igénybe kell venni a száz kat. holdon felüli területet. A földbirtok szempontjából igénybe területnek számít a szántó, rét, legelő, szőlő és gyümölcsös-birtok egyaránt, míg az erdőbirtokok feletti döntést külön törvényre kell bízni.
Az igénybevétele után megmaradó birtokon a szántóföld területéhez arányosan kell hagyni egyéb művelési ágakhoz tartozó területet is. Igénybe kell venni a 15 kat. holdnál nagyobb hegyi- és a 20 kat. holdnál nagyobb homoki szőlő területeket is. Ha a szőlő tulajdonosának mezőgazdasági művelésű birtoka is van, akkor a megmaradó mezőgazdasági és szőlőterület közös értékéből kell kiszámítani az igénybevétele alól mentesítendő területet úgy, hogy annak gazdasági értéke parasztbirtokok esetében 200 holdnál, ún. úri birtokok esetében 100 hold mezőgazdasági ingatlan értékénél nagyobb ne legyen. Gyümölcsösökénél a gyümölcssteleplés kora, fajtája és minősége szerint kell kiszámítani a megmaradó 200, illetve 100 hold gazdasági értékét.
2. Területének nagyságára való tekintet nélkül és kártérítés nélkül elkobozandó az összes német állampolgárok, nyilasvezérek, háborús bűnös politikusok, Volksbund tagok, valamint egyéb hazaárulók összes birtoka. Így az utolsó négyezredig a földreform céljaira kell felhasználni Albrecht főherceg, József főherceg, Festetics gróf és a többi mamutbirtokos hazaárulók egész birtokát, vagy a Jurcsék, Marton Béla és Kunder féle birtokosok középbirtokait éppen úgy, mint bármilyen sváb Volksbundista törpebirtokos néhány hold földjét. A Volksbundistáktól elkobzott kisbirtokok tartozékának kell tekinteni a birtoktulajdonos lakóházát és gazdasági épületeit is s ezeket méltányos felértékelés mellett a birtokkal együtt jogosult magyar igénylőknek adni.
3. Igénybeveendő a földreform céljaira az egyházak és egyházi alapítványok, az egyházakkal kapcsolatban nem lévő alapítványok, valamint az összes kerületek, községek és városok minden mezőgazdasági ingatlana is. Az egyházközségek tulajdonában lévő lelkészi, tanítói és egyéb egyházi tisztviselői javadalmi földek 100 kat. holdig meghagyandók.
A közületek tulajdonában lévő ingatlanok közül sem lehet igénybe venni a község földművelőinek a közös használatban lévő meg nem osztott területeket, így pld. közbirtokosságok, legeltetési társulatok legelőterületét, vagy az állattenyésztés céljait szolgáló 100 holdon aluli egyéb területeket.
4. Ugyancsak területének nagyságára való tekintet nélkül igénybeveendő az összes kereskedelmi és pénzügyi vállalatok minden mezőgazdasági ingatlana. Így nem maradhat mezőgazdasági ingatlan bankok, részvénytársaságok vagy egyéb vállalatok kezén.
5. Teljes mértékben igénybeveendő a földreform céljára azoknak a nem földműves főfoglalkozású személyeknek a földbirtoka, amelyet a gazdasági válság idején árverésen szereztek. Nem szolgáltatna teljes igazságot a földreform törvény a magyar népnek, ha a gazdasági válság áldozatainak elkötvetését ingatlana megmaradna azok kezén, akiknek arra létfenntartás szempontjából szükségük nincs a csak az olcsó földszerzés csábításának engedve szereztek kisebb-nagyobb földterületet.
6. Az állattenyésztésre és növénytermesztésre berendezett állami nagybirtokok az igénybevétele alól ideiglenesen mentesülnek.

Az igénybevett ingatlanok felszerelésének megosztása

Azon birtokok élű és holt gazdasági felszerelése tekintetében, amelyek egészében vagy részben igénybe vétetnek a földreform céljaira, a következő módon kell eljárni:

1. A birtokon található kéziszerszámok, állathajtású vagy állati vontatású talajmívelő berendezések egyéb mezőgazdasági eszközök, valamint az állatállomány a birtok tulajdonosa és a földbirtokkal részesülő igénylők között arányosan osztandók fel.
2. A gépi meghajtású berendezések és talajművelő eszközök a tulajdonos és a földbirtokok részesülő igénylők szövetségi tulajdonába adandók, amikoris a szövetségi üzletelés arányát a birtokolt terület nagyságához mérten kell megállapítani.
3. A birtokhoz tartozó lakóház és gazdasági épületek, amennyiben azok egy helyen a megmaradó birtokrészen vannak, vagy ahhoz tartoznak, teljes egészükben a tulajdonost illetik, kivéve ha a földhöz juttatottak között olyanok is vannak, akik ebben a községben megfelelő épületekkel nem rendelkeznek, amely esetben a gazdasági épületek arányos, illetve szükséghez mért nagyságú része illeti meg a tulajdonost és igénylőket egyaránt. Ha valamely birtokot egész terjedelmében felosztanak, házzal és gazdasági épületekkel rendelkező igénylők között, úgy a birtokhoz tartozott gazdasági épületek községi köztulajdonba mennek át.
4. Ha valamely birtokon mezőgazdasági ipartelepek vannak (cukorgyárak, szeszgyárak, olajütők, malmok stb.) ezek az eredeti tulajdonos birtokában maradnak, kivéve, ha elválaszthatatlanul összefüggenek a felosztott mezőgazdasági üzemmel (pl. gyümölcsösök, tejeüzemek stb.)
5. A mezőgazdasági termelés újjáépítése érdekében fenntartandó járási, állami mintabirtokok felszerelése minden más igénylővel szemben a legmodernebb szükségletnek megfelelően biztosítandó.

Igényjogosultak

Földjuttatásra igényjogosultnak tekintendők mindazon személyek, akiknek főfoglalkozása a földművelés, a föld megműveléséhez és önálló mezőgazdasági üzem vezetéséhez megfelelő erkölcsi megbízhatósággal és gazdasági jártassággal rendelkeznek s igényüket a községi eljárásnál bejelentik. A fenti kellekekkel

rendelkezük közül földjuttatásban részesítendőek azok a gazdasági cselédek, akik az igénybevett birtokon voltak alkalmazásban, azok a törpebirtokosok, akiknek birtokterülete a község területén meghatározott családi birtok határát nem éri el, a részes földművesek és kisbérűk, a mezőgazdasági munkások és napszámosok.

Földet kell adni általában a családfűnek, de földhöz juttatandó a házasságban élő nagykorú gyermek is, aki eddig az apának, mint családfűnek a háztartásában élt, ha testvére vagy testvérei vannak.

Az igénylők közül előnyben részesítendő a Németország elleni háborúban részt vettek és a többgyermekesek.

Az igénybevétel módja.

Miután a földreformot gyorsan le kell bonyolítani, szükséges, olyan helyi szervezet alakítására, amelyek az ország kisebb területein egy időben kezdenek el a törvény végrehajtását. Ebből a célból a következő bizottságokat kell megalakítani:

- Járásbizottság.** Tagja a járás területén élő két érdektelen kiszagda és három igénylő, akik a bizottság elnökét maguk választják. A járásbizottság mellé ki kell rendelni a járásbíró egy tagját jogi szaktanácsadás céljából. Ennek a bizottságnak a feladata a járás területén fekvő birtokok meghatározása és egyes birtokosok részére, a törvény által meghatározott visszahagyandó terület kijelölése, az igénylők sorrendjének megállapítása és a juttatandó területeknek az igénylők részére való kijelölése.
- Családbirtok megállapító bizottság.** Elnöke, ha politikailag kifogás nem esik, a járási gazdasági felügyelő, vagy a vármegyei gazdasági felügyelő által kirendelt, demokratikus érzésű okleveles gazda. Tagja a községi előjáróság két földműveléssel foglalkozó tagja és az igénylők közül két igényjogosult személy. Ennek a bizottságnak a feladata községenként vagy ott, ahol ez szükséges határreszenként a juttatás mértékét szolgáló családi birtok nagyságának meghatározása.
- Vármegyei bizottság.** Tagjai a törvényhatósági bizottság két gazdája és a járási bizottságok igénylő tagjai közül három tag. Elnökét a bizottság maga választja. A bizottság mellé ki kell rendelni az illetékes törvényszék egyik bíróját. Hatáskörébe tartozik a járási bizottságok határozata ellen elűterjesztett fellebbezések ügyében való döntés, a vármegyei igénylői között fel nem osztott, de igénybevett területek vagy megfordítva a vármegye területén földhöz nem jutott igénylők összeírása és a földművelési minisztériummal való közlése.
- Országos központi szerv.** Feladata, hogy az egész földreform kérdésért egyetemes áttekintéssel kiegyenlítse, illetőleg megoldja azokat a kérdéseket, amelyek abból adódnak, hogy az igénybe veendő nagybirtokok és az igénylők nem mindig ugyanazon a területen vannak. Vannak sűrűn lakott vidékek, amelyeken nincs elegendő föld, másutt viszont nincs elegendő igénylő. Egyszóval a telepítés országos megszervezése elsősorban ennek az országos szervnek a feladata (ide tartozik a Volksbund falvak betelepítése is.) Ezek a kérdések csak az egész országot áttekintő és országosan intézkedő szerv útján oldhatók meg. Az október 1-ig megoldandó, de végső elrendezésében évekig tartó földreform oly sok és súlyos feladatot ró erre a központi szerve, hogy ennek a szervnek a kormányzat részesének kell lennie, miert is országos központi szervként külön tárca nélküli földreform minisztérium állítandó fel.

Az igénybevett birtokok felhasználása.

Miután ez a földreform az egyetlen alkalom a magyar mezőgazdaság jövőjének kialakítására, olyan egészséges kisüzemek rendszerét kell megteremteni, amelyek lehetővé teszik a tulajdonosnak családjá fenntartását, s maga, valamint családjá munkaerőjének teljes érvényesítését és az okszerű gazdálkodás folytatását. Ezért a földreform során elsőrendű célnak kell tekinteni a törpebirtokosok teljes eltüntetését s meg is kell akadályozni ilyenek alakítását. Ebből a célból községenként, ott pedig, ahol egy község területén belül a közlekedési és talajviszonyok eltérései miatt ez szükséges, határreszenként is, meg kell állapítani azt a legkisebb birtoknagyságot, amely modern belterjes gazdálkodás feltételezése mellett biztosítja egy 8 tagú család megélhetését és munkaerőjének kihasználását.

A rendelkezésre álló igénybevett területek szántóföldjeiből és ahol van kaszálóiból, tehát ilyen családi birtokokat kell kialakítani. A törpebirtokos igénylő birtokát a családi birtok nagyságáig kell kiegészíteni, a földnélkülieknek pedig ilyen családi birtokokat kell adni. A családi birtoknagysága csak akkor lehet kisebb a járási bizottságok által megállapított birtoknagyságnál, ha a község határában lévő, vagy a községből elérhető felosztható területből s községben házzal és földdel bíró törpebirtokosok birtoka nem egészíthető ki a családi birtok nagyságáig. Ehhez a birtokminimum csökkentéséhez azonban a községben lakó törpebirtokos igénylők többségének a határozata kell. Az ilyen község határában a teljesen földnélküliek földet nem kaphatnak, hanem azokat más vidékre való eltelepítéséről kell gondoskodni.

Ha valamely község határában szőlő, gyümölcs, vagy konyhakertészet is igénybe vehető, akkor az ilyen területekről a családi birtok nagyságát a 8 tagú család megélhetésének és egész évi elfoglaltságának figyelembevételével, megfelelően kisebb területen kell megszabni. A szőlő, gyümölcs és konyhakertészetből alakított családi birtokot azonban csak olyan törpebirtokos, vagy földnélküli igénylők között kell felosztani, akik szülészeti, gyümölcsészeti, vagy kertészeti iskolát, vagy tanfolyamot végeztek, illetve ezeknek a művelésében és karbantartásában megfelelő jártassággal bírnak. Amennyiben ezeknek a területeken is olyan üzemek fordulnak elő, amelyek felosztott területeken való gazdálkodást megkönnyítik, vagy az értékesítést elősegítik, úgy ezeket az üzemeket is szövetkezeti rendszer mellett a területi részesedése arányában a régi és új birtokosok együtt használják. Az igénybe vett legelőt legeltetési társulatok kapják.

Azokat a területeket, amelyek az igénylőktől gazdaságilag el nem érhető távolságra fekszenek, telepítés céljára kell felhasználni. Az ilyen területekre rátelepíthetőek azok a földnélküli igénylők és gazdasági cselédek, akik lakóhelyüket legkönnyebben hagyhatják el. De rátelepíthetőek azok a középbirtokosok is - 100, illetve 200 holdig - akiknek régi birtoka a községben lakó, onnan el nem telepíthető törpebirtokosok között, azoknak kielégítése céljából felosztandó lesz. A telepítés céljaira alkalmas birtokon tehát háromféle telepítési forma lehetséges és pedig:

- Saját birtokából kitelepített középbirtokos letelepítése,
- Tanyás telepítés,
- Új falvak létesítése.

A tanyai település éppen úgy, mint a falvak létesítésére irányuló telepítés úgy oldandó meg, hogy a letelepülők modern belterjes gazdálkodására a feltételek meg legyenek. A tanyasorok és utcák mérmőki kijelölésének úgy kell történnie, hogy a mezőgazdasági fejlődés bizonyos fokán a lakóházak és gazdasági épületek közművekkel és utakkal való ellátása biztosítható legyen.

A szántóföld, rét, szőlő, gyümölcsös és konyhakerti területhez juttatott igénylők szaktudásának fejlesztése érdekében, a földművelésügyi kormányzatnak gondoskodnia kell arról, hogy minden földhöz juttatott 3 éven belül elvégezze a téli gazdasági tanfolyamot, vagy szülészeti, gyümölcsészeti, vagy kertészeti szaktanfolyamot.

Házhelyek juttatása.

Olyan községekben, ahol a juttatott földterületeken való gazdálkodás a községből szokásos, vagy lehetséges, úgy a földhöz juttatott nincsteleneknek, mint esetleg egyéb nincsteleneknek nagy kertes ház helyet kell adni. A ház helyet a kerttel együtt legalább 800 négyzetméter körül, de leginkább azon felül állapítandó meg. Erre a célra igénybe lehet venni a község fejlődésének irányában fekvő olyan birtokterületeket is, amelyek a törvény által előírt legnagyobb birtoknagyságot nem érik el, ez esetben azonban a kisajátítást szenvedőket kívánásukra megfelelő értékű földdel kell kártalanítani.

A mezőgazdaság újjáépítését és fejlesztését szolgáló középbirtokok alakítása.

A magyar mezőgazdaság állatállománya oly mértékben lecsökkent, hogy azzal modern gazdálkodás nem képzelhető el. Elpusztult a mezőgazdaság nemesített vetőmagkészletének nagy része is. Az állatállomány szaporítására, fűként nemesítésére a mezőgazdasági magánüzemek hosszú időre képtelenek lesznek. Ebből a célból alakítani kell olyan állami nagybirtokok mellett, a nemes állatállomány tenyésztése, esetleg külföldről való behozatala által, majd pedig nemesített vetőmagvak termelésével, a mezőgazdasági magángazdaságokat minél gyorsabban hozzá fogják segíteni állatállományának pótlásához és prima vetőmag beszerzéséhez. Szükség van arra is, hogy a modern mezőgazdasági tudomány gyakorlati követése által ezeket a középbirtokok mintájául szolgáljanak a mezőgazdasági fejlődésnek. Erre a célra jársonként egy 4-500 holdas középbirtok létesítendő, amelyen a a táj adottságai és lehetőségei mellett a legmagasabb rendű gazdálkodás folytatható. Ahol mód van rá, ezeket a gazdaságokat, gazdasági tanintézetek kezelésébe kell adni.

Megváltás, illetve kártalanítás.

A földreform során földhöz juttatásban részesülők a földért méltányos összeget tartoznak fizetni és pedig olyan hosszú idő alatt, hogy ez az összeg ne terhelje túl az új birtokosokat. A megváltási ár a föld kataszteri tiszta jövedelmének negyvenszerese, amelyet az 1938. évi búzaárak alapulvételével kell valorizálni. Az új birtokosok a birtok átvételétől számított első 5 évben semmit nem tartoznak fizetni, hogy ezzel is megkönnyítsük az új birtokosok üzemének megindulását. Az első részletet a hatodik gazdasági évben kell az államkincstárnak befizetni. A teljes megváltási összeg, amely országos átlagban kataszteri holdanként 14.5 mázsa búzát tesz ki, 25 éven át egyenlő részletekben fizetendő ki. Az évi törlesztés tehát 58 kg búza, vagyis a jelenleg szokásos földbérnek alig egyharmada. A föld megváltása mellett az új birtokhoz jutott gazda tartozik megtéríteni azt az élő és holt leltárt is, amelyet a földjuttatással egyidejűleg a nagybirtokok korábbi állagából kapott. (A szövetkezeti tulajdonba vett felszerelési tárgyak.)

Akiknek földbirtokát egészben, vagy részben igénybe vették, kártalanításban részesülnek. Ez természetesen nem vonatkozik a nyilasvezérekre, hazaárulóokra, Volksbund tagokra stb. Ez a kártalanítás általában a föld kataszteri tiszta jövedelmének negyvenszerese, vagyis kb. ugyanannyi, mint amennyi megváltást a földhöz

juttatottak fizetnek. Ez a kártalanítási összeg ugyanúgy búzaalapon valorizálendő, mint a megváltási ár.

Az egyházak, valamint más közületek birtokainak azt a részét, amely valamilyen kulturális, vagy karitatív intézmény, tehát iskolák, szeretetházak, internátusok, stb. fenntartására feltétlenül szükséges, teljes forgalmi áron (1938. évi árakon) kell felértékelni és búzaalapon valorizálni. Ezzel ugyanis biztosíthatjuk nagyértékű kulturális intézmények fenntartását anélkül, hogy ezzel a nép széles tömegeire újabb terheket rónánk. Az egyházi birtokoknak olyan részeit, melyek ilyen intézmények fenntartására közvetlenül nem szükségesek, a többi nagybirtokhoz hasonló módon kell kártalanítani.

Az egyes földbirtokok után járó kártalanítási összeg meghatározásánál figyelembe kell venni a birtok nagyságát is. Minél nagyobb a birtok, viszonylagosan annál kisebb kártalanítási összeget kell megállapítani egy-egy hold után. Ebből a célból a következő csökkenő kártalanítási kulcsot kell alkalmazni:

Birtok nagyság kat. holdban	Kártérítés a kat. tiszta jövedelem.....szorosa
100-300	60
300-500	55
500-1000	50
1000-2000	40
2000-5000	30
5000-10000	25
10000-50000	20
50000-100000	15
100000-	10

Ezt a kártalanítási összeget a nagybirtokosoknak 25 évi egyenlő részletben kell kifizetni. A törlesztés az államot terheli. Az első törlesztési részlet a jótételi fizetések megszűnését követő első év végén esedékes. A kártalanítás lebonyolításánál a főcél az, hogy a kártalanítási összeg a gyáripár újjáépítésébe és más fontos beruházásokba helyeztessék el. Ezért a kártalanítás első három évi részletét a volt földtulajdonosok kézpénzben kapják kézhez, a további részeket fejében pedig, az állam által alapítandó házépítési részvénytársaság, ipari újjáépítési részvénytársaság és mezőgazdasági beruházási részvénytársaság részvényeit fogják kapni.

Az egyházi és egyéb közületi birtokokért járó kártalanítási összeget teljes egészében, tehát ideszámítva egyfelől azokért a területekért járó kártalanítást, amelyekért a teljes forgalmi ár térítették, másfelől azokat, amelyek a rendes kulcs szerint térítettnek meg, egyházanként egy-egy autonóm alapítványi igazgatóság kezelésében kell elhelyezni. A kártalanítás fejében örökjárdék kötvényeket kell átadni, olyan kamatozással, amely az egyházak számára feladataik megfelelő ellátását biztosítja és szükségtelenné teszi a hívek - széles néprétegek - újabb megterhelését. Ezeknek az örökjárdékoknak a biztosítására az állam egyenes adó bevételét kell lekötöni.

A kisajátításra került birtokok után járó jelzálogos követelések felerészét a birtok felértékelésénél a kártalanítási összegből le kell vonni. E követelések másik felére vonatkozólag az állam a hitelezőkkel megfelelő egyezményt köt. A jelzálogi követelések után törlesztendő részeket egységesen a földreform lebonyolítását végző állami érdekeltség fizeti.

Kimozdítás

Ha a földhöz juttatásban részesült gazda, a földtulajdonnal járó kötelezettségének nem tesz eleget, vagyis földjének szakszerű megművelését elhanyagolja, üzemét gondtalanul vezeti, a megváltási összeg törlesztését makacsul elmulasztja, birtokából kimozdítható. Az új gazdák szakszerű gazdálkodásának ellenőrzésére tapasztalt, szaktekintéllyel rendelkező gazdákból szakértő bizottság alakítandó, amely az üzem kezelésébe állandó szakszerűtlensége alapján a kimozdításra javaslatot tehet. Az ilyen javaslat alapján a bíróság a juttatásra érdemtelenné vált gazdát birtokából kimozdítja. Az így kimozdított gazda birtoka más igénylőnek adandó át.

Családvédelem

Az egy család megélhetését biztosító birtokoknak, mint „családi birtokoknak” további elaprózódását meg kell akadályozni. Ezért az ilyen birtok csak egészében - s nem részenként - idegeníthető el. Megterhelése kizárólag produktív célból, a járási mezőgazdasági bizottság hozzájárulásával történhetik. A birtok állaga ellen végrehajtás nem vezethető. A hitelező kielégítést csak a hozadékból követelhet s végül átöröklése esetén a birtok egyben szállt át a legidősebb fiúgyermekre. A családi birtok védelmére és örökjogi szabályozására külön törvény intézkedik. Birtokoknak családi birtokká való nyilvánítását oly gazdák is kérhetik, akik a földreform során földjuttatásban nem részesültek.

2./ Azoknál az igénylőknél, akiknek három, vagy háromnál több gyermekük van, az igényelt föld megváltási árát a hazaárulok földjéért befolyó megváltási összegek terhére a gyermekek számának megfelelően fokozódó mértékben csökkenteni kell.

3./ A családvédelem szempontjait is ki kell terjeszteni a megváltást szenvedő birtokosokra is, így amennyiben a birtokosnak szakképzett és önálló gazdálkodásra felkészült gyermekei vannak, a második mezőgazdasági szakképzettségű gyermektől kezdve, gyermekekenként a maximális birtokterület 50%-át még mentesíteni kell az igénybevétel alól.

4./ Amennyiben kiskorú gyermekek osztatlanul birtokolnak a maximális birtoknagyságnál nagyobb birtokterületet, úgy a maximális birtokon felül a második gyermektől kezdve, gyermekekenként annyival többet kell meghagyni a birtokból, amennyi a község határában megállapított családi kisbirtok nagysága.

A földkérdés megoldásának határideje.

Mint a bevezető sorokban megállapítottuk a Független Kisgazda-, Földmunkás és Polgári Párt 15 éve harcol a földreform megvalósításáért s várja a nagy pillanat elérékezését. Senkinek sincs több joga sürgetni a földreform munkálatainak megkezdését és befejezését. A magunk részéről megállapítjuk, hogy a nagybirtok felosztását és az igénylők földhöz juttatását 6 hónap alatt el lehet végezni, miéртis a földreform lényegbeli befejezésének végső határidejét 1945. október hó 1-jében szabjuk meg.

Jelzet: MOL XIX-L-1-a. 1. doboz (Magyar Országos Levéltár- Pénzügyminisztérium iratai).

Címkék:

[nemzetgyűlés](#) ^[2]

[földreform](#) ^[3]

[Független Kisgazdapárt](#) ^[4]

Kiadás: 8. évfolyam (2008) 5. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/gazdasag/egy_elfelejtett_foldreformtervezet_1945bol.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/gazdasag/egy_elfelejtett_foldreformtervezet_1945bol.html

[2] <https://www.archivnet.hu/cimkek/nemzetgyules>

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/foldreform>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/fuggetlen-kisgazdapart>